

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Liber Theologiæ Moralis, Viginti Qvatvor Societatis Iesv Doctoribvs Reseratvs

Escobar y Mendoza, Antonio de

Lvgdvni, 1659

V. Practicæ Resolutiones circa prædicta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41066

Filliuc.

Fillicius pro notabili materia assignat, quæ filium obliget ad restitutionem. Id quod de vxore furrupiente de mariti bonis assumarim.

81. *Quanam est obligatio inferentis damnum in re in dies crescente, ut in segete, pullisque animalium?* Tenetur ad restitutionem damni, prudentis arbitrio.

82. *Proicit quis in tempestate alienas merces proprijs parca?* Tenetur pro sua parte ad restitutionem; si autem nullas proprias haberet, ad nihil teneretur.

CAPVT VI.

*Praxis circa materiam de Restitutione ex Societatis
IESV Doctoribus.*

83. *Quanam in Restitutione consideranda; Nouem quidem hisce vulgaribus Carminibus comprehensa:*

*Quid quid restituet, cui, quantum, quomodo, quando,
Ordine quòve loco, quæ causa excuset iniquum.*

Primo, *quis* teneatur restituere ex triplici radice, iniusta scilicet actione, ex re aut bene accepta, & ex iniquo contractu. Secundo, *quis* non teneatur. Tertio, *quid* restituendum. Quarto *cui*. Quinto, *quantum*. Sexto, *quomodo*. Septimo, *quando*. Octauo, *quo ordine*. Nono denique, *quo loco*.

§. I. 84. *Scio, fieri debere restitutionem ex actione iniusta, bello*
Restitu- *scilicet, furto, usura, impedimento boni alterius, homicidio, stru-*
tio ob in- *pro, &c. Rogo, quando nam restituere teneatur impediens bonum*
iustam *alterius. Si quis impedit bonum, ad quod alter ius habebat*
actionē *actione iniusta contra iustitiam, nempe vi, fraude, mendacio*
&c. *teneretur ad restitutionem. Si id faciat actione mala con-*
tra charitatem, vel aliam virtutem, nempe precibus, blanditijs, &c. etiam ex odio alterius, non tenetur. Ratio discrimi-
nis, quia vi, & fraude violatur libertas collatoris, in qua ius
conditionale alterius situm erat: precibus & blanditijs non
Lessius. *violatur. Lessius lib. 2. c. 12. dub. 18. n. 123.*

85. *Fraude & mendacijs impedio, ne quis reus sententia pecuniaria fisco (v.g.) applicanda, afficiatur: rogo, an teneatur ad restitutionem?* Non teneris; quia poena non debetur ante sententiam; quare qui sententiam impedit, efficit quidem ne fiscus, aut alius acquirat ius, non tamen violat acquisitum. *Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 134. Scio Molinam tom. 1. tract. 1. d. 65. n. 36. contrarium docuisse.*

86. An idem dicendum in pœna conventionali? Ita planè; quia nisi aliud exprimat, intentio contrahentium videtur esse, quod non debeat solui nisi post sententiam. Sanchez de Sanch. Matr. tom. 1. lib. 1. d. 37. n. 4.

87. An hæreticus, qui fraude & mendacijs se defendit, teneatur sua bona restituere fisco, cui aliàs erant applicanda. Non; quia fiscus nondum ius acquisierat. Lessius citat. Less.

88. An adultera, quæ per fraudem se defendit, aut falsis testibus adulterum probavit virum, teneatur restituere viro dotem, quam ipso iure acquisisset? Ante sententiam non tenetur ex Lessij mente (quidquid Layman. lib. 3. sect. 5. tractat. 2. Less. capite 7. obijciat) sed solum expensas, quas vir in lite impendit. Laym.

89. Iniusta ne actio homicidij, mutilationis, stupri, damnificationis in corpore, vel fortuna, sit restitutioni obnoxia? Est planè. Tenetur homicida hæredibus occisi restituere damnum temporale ex homicidio, mutilatione, aut deformitate secutum: minimè verò pro ipsa occisione, & ad compensandam vitam occisi; quia ex Iurisprudencia damna corporis liberi non possunt pretio compensari. Vnde si occidatur servus, aut animal, vel deturpetur, vt minus valeat pro ipsa occisione aut deturpatione, debetur restitutio. Lessius ibid. c. 9. Less. dub. 23. num. 141.

90. Tenetur ne Petrus, qui inuoluntariè occidit Antonium, aliquid restituere? Non, sicut nec qui iustè inuasorem interemit; quia sicut non fit irregularis, ita nec restitutioni obnoxius; nisi causa data sit efficax, & mors ex illa præcisè secuta sit. Lessius dub. 15. Less.

91. Dedisti operam rei suæ licitæ, suæ illicitæ; sed sufficientem adhibuisti cautionem, ne aliquid inde proximo damnum sequatur: attamen deinde casu mors secuta est: an tibi sit imputanda, vt restituere damna tenearis? Minimè; quia præuia diligentia omne à causa voluntarium abstulit. v.g. Clericus, Chirurgus, venator, si post debitam diligentiam hominem casu interimant, ad nihil teneri: imò nec si culpa leuissima, aut leuis interueniat. Ex Lessio citato. Less.

92. Gestum est in duello homicidium: quinam teneatur ad restitutionem? Qui prouocauit. Ambo sese prouocauerunt. Nullus tenetur; quia tunc adest pactum implicitum, quod occisor ad nihil teneatur: & multo minus si prouocatus fuit; quia volenti non fit iniuria. Lessius vbi supr. Less.

93. Scio ex iniusta actione etiam concausas ad restitutionem teneri hisce Carminibus expressas:

Lessio,

*Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,**Participans, mutus, non obstitans, non manifestans.*

Rogo igitur, quando nam consulentes damnum alterius ad restitutionem teneantur? Quando damnum secundum substantiam omnino ex eorum consilio secutum sit. Secus si iam determinatum fuerit secuturum, & consilium solum concurrat ad modum, ad circumstantiamque loci, aut temporis. v. g. ascendenti per fenestram scalam tenes, aliam ascensuro. *Laym. lib. 2. sect. 5. tract. 2. cap. 5. num. 2.*

Laym.

94. Dubito, an damnum proximo, ex meo consilio sit secutum: teneor ne restituere? *Asseruit Sanchez sum. tom. 1. lib. 1. c. 10. num. 44. quia possessio stat pro obligatione. Addit Henriquez lib. 4. cap. 16. num. 3. ab onere restitutionis consulentem te liberari, si fur, vel homicida dicat, tuo consilio minime furtum, aut homicidium perpetrasse. Sanchez id solum admittit, quando reus esset fidei dignus, aut alia coniectura confluerent. Profecto alij ex externis probabiliter excusant dubitantem; quia odia debent restringi, & in dubiis melior conditio possidentis.*

Sanch.

Henriq.

Sanch.

94. *Non obstitans, & non manifestans, quando nam ad restitutionem teneatur? Cum damnificationem proximi ex iustitia impedire, aut manifestare tenetur. v. gr. famuli domestici in ordine ad furtum extraneorum; quia eo ipso, quod domestici fiunt, domum aliquo modo custodire, & ab extraneorum iniuriis defendere tenentur. Quid in ordine ad confamulorum furtum? Ille solus tenetur, cui penus custodia specialiter est commissa. Laym. lib. 3. sect. 5. tract. 2. c. 5. n. 7.*

Laym.

96. *Tenetur ne testis citatus, & intimatus à iudice ob negatam testificationem, & fugam, restituere parti damnum secutum? Non; quia non certo constat talem ex officio siue ex iustitia teneri ad procurandum bonum, vel impediendum malum partis actricis. Sic Tanner. 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 2. n. 79. At Valent. tom. 2. d. 5. q. 14. p. 1. contrarium asseruit.*

Tann.

Valent.

97. *Tenetur ne testis, aut testimonium negans, aut falsum asserens in fauorem rei: aut ipse reus, qui legitime interrogatus, abnegauit delictum: restituere se se, vel parti laese damnum ob non inflictam reo poenam pecuniariam? Minime siue arbitraria poena sit, siue taxata. Vasq. 1. 2. d. 175. c. 12. Porro Laym. c. 6. num. 4. probabiliter putat ad taxatam teneri.*

Vasq.

Laym.

98. *An custodes portarum, aut sylvarum non manifestantes eos, qui merces, aut ligna asportant: aut publici aestimatores, vulgo Ficles, non denunciantes eos, qui res carius vendunt, vel falsis ponderibus vtuntur, aut mensuris: teneantur*

ad

ad damna restituenda? Negatiuè respondet *Lessius lib. 2. c. 13. dub. 10. num. 73.*

99. An iudex non damnans ad talem pœnam ex iure, teneatur? Non tenetur ex *Tann. sententia n. 8 1.* Horum autem resolutionum ratio est, quia hi omnes non delinquant contra iustitiam commutatiuam, sed contra regalem. Profectò reus, & testes verum dicere, custodes & alij denunciare, iudex pœnam iustam infligere tenentur, vt Reipublicæ pax seruetur, damna impedianur; non verò vt fiscus, & is, qui pœna pecuniaria applicanda esset, huiusmodi accretione dicetur.

100. Non impedio quosdam, qui nomine meo alteri damnum sunt illaturi: teneor ne ad restitutionem? Si teneris ex officio impedire, restituere debes; si non teneris ex officio, tunc solummodo teneris ad restitutionem, quando damnificatores scirent, te iniquum eorum propositum notum habere, & non contradicere, quod esset tacitè consentire. *Rebellus p. 1. lib. 2. q. 14. sect. 3. num. 13.*

101. Filius patris, seruus domini nomine damnum intulit, quod post factum pater, aut dominus ratum habuit: tenentur ne pater, aut dominus ad restitutionem? Non; quia reuera causa damni non extitere. *Lessius dub. 3. n. 13.*

102. De rei bene acceptæ restitutione differamus. Scio, res inuentas si dominum habent, ei restitui debere, si non inueniatur dominus, quid? Restitui debent pauperibus ex vsu recepta consuetudine, in domini voluntate rationabiliter fundata. Ast ex aliorum sententia probabiliter retineri possunt ab inuentore diuite, aut mediocri fortunæ; quia in iure idem est, dominum ignorari, ac rem nullius esse.

103. Possessor fui bonæ fidei, seu dubitare incipio, num res, quam possideo, mea sit: possum ne illam retinere? Si post adhibitam diligentiam adhuc dubius manes, retinere poteris; quia melior tunc possidentis conditio, nec foro inexterno possessione expoliarens. *Lessius lib. 2. c. 14. dub. 4. n. 23.*

104. Posses ne rem illam dubiam vendere? Posses, sed, adnotante *Lessio*, & dubium emproi exponere, & paratus esse deberes vero domino pretium reddere, si rem esse illius constiterit. Porò id abnegat *Sanch. Decal. lib. 2. c. 3. n. 187.* quia possessor bonæ fidei, quando non habet rem apud se, solum tenetur ad id, quo est effectus locupletior.

105. Possessor bonæ fidei post adhibitam diligentiam incipio magis inclinare in eam partem, quod res mea non est: teneor ne restituere? Docet *Coninch d. 34. dub. 10. n. 93.* teneri, aliquid restituere iuxta inclinationem, & propensionem. At *Palans Pal.*

Tann.

Rebell.

Less.

§. 2.
Restitutio ob rem acceptam.

Less.

Sanch.

Conin.

tom. I.

350 *Moralis Theologia Tract. III. Injustitia,*
tom. 1. d. 2. part. 2. num. 11. putat, ad nihil teneri; quia possessio
omnibus contrariis rationibus non conuincitibus præpon-
derat.

Pal. 106. *Quid si bona fidei possessor neglexi veritatem vestigare,*
ex quo impotens agnoscendi veritatem euasi? Asserit Palau ad
nihil teneri te putat, licet negligentia piaculo reus extiteris;
cum quia possides, & possidere bona fide cœpisti: tum quia
non satis constat, quod tua negligentia alicui damnum in-
tulerit.

Leff. 107. *Venditor accipit bona fide pecuniam, & cum propriis*
commiscet: tenetur ne comparente domino restituere? Asserit
Vasq. *Lessius cap. 20. dub. 18. num. 57. Sed negat Vasquez de restitu-*
cap. 9. §. 2. dub. ult. quia non tenetur ratione iniustæ acceptio-
nis, qui bona fide accepit; nec ratione rei acceptæ, cum pec-
uniam acceperit in pretium, & bona fide assumpserit, vel
cum sua commiscendo suam effecerit: nec enim in aliquo
factus est ditior.

S. 3. *Scio contrahentes cum pueris, seruis, Religiosis, & aliis,*
Restitu- *qui non habent dominium, vel liberam rerum administrationem:*
tio ob *tenere restituere quidquid etiam per contractum onerosum ac-*
iniquū *quisiere: rogo, an pupillus habens sufficientem ætatem teneatur*
contra- *stare huiusmodi contractui, ita ut contrahens non teneatur re-*
ctum. *stituere? Profecò sufficiens ætas in mare est decem anno-*
rum, in fœmina autem nouem cum dimidio. Si ergo pupil-
lus contractum onerosum ineat circa res suas mobiles sine
tutore aut curatore, probabile est teneri stare contractui de
iure naturæ; quamuis uti possit beneficio restitutionis in in-
tegrum iuris ciuilibus: quia obligatio naturalis oritur ex con-
sensu. Tannerus 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 11. num. 310. Qui ergo

Tanner. *aliquid à pupillo decem annorum mare, aut nouem cum di-*
midio fœmina per contractum onerosum acquisiuit, potest
sibi retineri, donec iuris ciuilibus beneficio repetatur. At quia
contraria sententia probabilis est, pupillus potest palam ac-
cepta à contrahente cum ipso abripere, si in iudicio diffi-
culter sint repetenda. Layman. lib. 3. sect. 5. tract. 4. c. 9. n. 7.

Laym. 109. *Fingit se quis Episcopum expulsam, aut Principem*
Granad. *expoliatum, aut pauperem mendicum, ut elemosinas titulo pe-*
cunias extorqueat: tenetur ne restituere? Respondeo ex Gra-
nado 2. 2. cont. 3. tract. 1. d. 7. num. 4. non teneri in elemosy-
nis paruis, quæ dantur mendicantibus ostiatim; quia absque
ullo onere impertiuntur. Secus in magnis, in quibus conditio
illa mente retenta: Si es pauper, quam aliqui interuenire ar-
bitrantur, videtur locum obtinere.

110. Rogo

110. Rogo circa contractum innominatum, (do, ut facias) num si iudex recipiat munera pro ferenda iusta sententia, teneatur ad restitutionem? Restitui debet quidquid accipitur pro opere aliàs debito ex iustitia. Secus si sit debitum ex charitate, vel alia virtute. Tannerus 2. 2. d. 4. quest. 6. dub. 10. num. 291.

Tanner.

111. Suppono causam esse aequalem: potest ne aliquid Iudex accipere? Docet Fagundez Dec. tom. 2. lib. 8. cap. 26. aliquid accipi posse non solum ab electoribus ad maioratum, cathedrali, capellam; sed etiam à iudice, quando (ut supponis) sententiam profert in causa æquali, secus lusa lege positiva in contrarium; quia pro suo arbitratu potest cuilibet parti dare victoriam, quare datur locus gratificationi, quæ est pretio æstimabilis, ut pote quæ plerumque cum iactura amicitia, & gratia alterius partis coniuncta est.

Fagund.

112. Iudices ac Ministri publici munera ex mera liberalitate, & gratitudine collata assolent accipere: teneatur ne restituere? Non nisi lege aliqua positiva prohibita sibi essent; in quo casu non tenentur restituere ante sententiam. Molina de Iust. tom. 1. d. 88.

Molina.

113. Scio ab obligatione restituendi excusare creditoris remissionem, seu renunciationem. v. gr. stuprator virginis, qui ab ea illatorum damnorum remissionem obtinuit, ad nihil tenetur: rogo autem an debeat esse expressa remissio huiusmodi? Sufficit præsumpta. v. g. ex homicidio viri nobilis nulla restituendi oritur obligatio; quia viri nobiles, & diuites ex communi usu huic iuri videntur renunciasse, solum iniuriæ memores. Sanchez opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 11. num. 6. Famuli recipientes pecuniam à iustoribus pro chartis, candelis, aqua frigida, &c. non tenentur restituere excessum, quia tollitores censentur remittere, cum fraus absit. Saa v. transiitio, Saa. num. 1.

S-4.

Quis nõ

teneatur

restituere.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

re.

115. Scio

115. Scio excusare à restitutione quocunque ex capite scienda grauem necessitatem: rogo, an absolueudus homicida, qui non vult restituere, ad vitandam superuenturam grauem necessitatem? Non tenetur, nisi hæredes occisi eadem necessitate laborarent. Sanchez dub. 7. n. 2.

Sanch.

116. Scio aliquos asseruisse, cessionem bonorum excusare adeo ut quos possit in conscientia retinere suo, & familia victu necessaria, etiamsi multa debita ex delicto notorio iniuste contraxisset: quidnam sentiendum? Porro Lessius probabilem hanc sententiam docens, contrariæ adhæsit; quia ignominia, quam qui cessit bonis sustinuit, non satisfacit debitis tanquam solutio; sed delicto, quod præsumitur, in accipiendis mutuis cum impotentia solutionis, tanquam pœna. Sic ille lib. 2. c. 16. dub. 3. n. 63.

Less.

117. Scio acquisitionem per sponsonem, vulgo Apuesta, à restitutione excusare: rogo, an sponso sit iusta non solum si neuter certitudinem habeat, sed etiamsi alter habeat, & protestatus se habere, alter nihilominus vult spondere? Iusta est; quia volenti non fit iniuria. Sanch. c. 8. dub. 13. n. 11.

Sanch.

118. Scio, bona fidei possessorem, qui rem alterius bona fide consumpsit, non teneri restituere valorem, nisi in quantum factus est locupletior. v. g. consumpsit bona fide vestem alterius solum tenetur ad pretium vestis, quam alioqui emisisset: rogo si quis in alieno conuiuio cibos furtiuos comedisset, teneretur ne restituere, quantum domi expensurus fuisset pro illo cibo? Sanchez asseruit summ. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 34. quia in illo factus ditior. Ast ex aliorum mente probabile existimo, in iis, quæ unico actu consumuntur, non adesse onus restituendi, nisi fur ad restitutionem impotens euasisset; quia dominus rei non habet ius ad res ipsas iam absumptas, sed ad personam furis pro æqualium, aut similibus restitutione, vel pretio illarum.

S. 5.

Quidnam restitui debeat.

Sanch.

119. Emit quis bona fide rem furtiuam, & vendidit eodem pretio: teneturne restituere pretium domino comparanti? Non; quia totum actum est bona fide, & ipse in nihilo factus est ditior. Lessius lib. 2. c. 14. dub. 5. n. 29.

Less.

120. Quid si pluris vendidisset? Non tenetur restituere excessum; quia non est fructus rei sed industria. Molina tom. 3. tract. 2. d. 721. n. 10. Porro Lessius n. 134. contrarium asseruit; quia iam illo excessu factus est ditior.

Molin.

121. Rapit quis triticum, aut vini dolium tempore, quo valor eius centum est argenteorum, crescit, aut decrescit pretium: quidnam debet restituere? Si dominus tritici aut vini venditurus fuisset tempore maioris pretij, tale ei pretium debet restituere.

restitui. Si verò retenturus fuisset vsque ad id tempus ad quod restitutio dilata est, sufficit soluere pretium temporis acceptationis, vel temporis restitutionis, si non esset deterior, præsertim si valor ex inopia emptorum extrinsecus accre-
uisset. Lessius c. 12. dub. 16. n. 109.

Less.

122. Dubium est, an dominus venditurus esset rem tempore summi valoris, medijs, aut infimi: quinam ei valor restituendus? Ait Lessius citati Summus; quia eo pretio vendere poterat, & in dubijs innocenti fauendum. At Tur-
rianus 2. 2. tom. 2. disq. 10. dubitat. 2. num. 7. inquit, in foro externo summum, in interno medium reddendum; quia æqualiter ei contingere potuisset, vendere infirmo, & summo.

Less.

Turr.

123. Scio, occisorem, & musculatorem teneri ad expensas morbi, vel vulneris; non autem ad sepulturam, nec ad damna secuta per accidens: rogo si prouideat occisor innocenti imputandam illam necem, an teneatur ei damna restituere? Non; quia hoc damnum cum homicidio per accidens est connexum; unde occisor non ex iustitia, sed ex charitate præcauere tenebitur, Lessio authore dubitat. 16.
num. 110. Qui addit, si quis habeat ius ad aliquam actionem, ex qua plerumque damnum tertio sequitur, teneri ex charitate, si absque æquali incommodo potest ab ea abstinere: non tamen ex iustitia, ita vt ad restitutionem damni secuti teneatur; quia qui vitur iure suo, nulli facit iniuriam. Sic ille num. 114.

Less.

124. Teneatur ne homicida debita occisi debitoribus soluere? Afferit Molina tom. 4. tract. 3. disq. 83. num. 8. quia debita ex iustitia præferri debent emolumentis vxoris, filiorum, &c. Ast negat Lessius dubit. 26. num. 151. ex vsu; quia damnum
creditoris per accidens cum homicidio coniungitur; & quia ius creditorum non erat in personam, nisi quando bona que habebat, vel verisimiliter erat habiturus; quare cum bona actualia transeant ad hæredes, & occisor eis restituat lucra cessantia, ad eos transire debet ius credi-
torum.

Molin.

Less.

125. Cuiam debetur restitutio ex homicidio titulo expensarum in curatione, &c. Debetur hæredibus siue necessarijs, siue non; quia ad illas habebat ius occisus ante mortem: facienda & iniuribus debitorum realium defuncti succedunt hæredes etiam extranei. Titulo autem alimentorum, qua debentur ab occiso: cuiam facienda restitutio? Solum hæredibus necessarijs, nimirum parentibus, filiis & vxori.

§. 6.

Cuiam

restitu-

tio.

Z

Becanus

Beccan. *Beccanus* 2. 2. q. 14. concl. 3. *Vxor postea aequè commodas uxoris inijt.* Nihil ipsi debetur, authore *Filliucio tom. 2. tract. 32. ca. 2. num. 207.* At *Tannerus tom. 3. d. 4. q. 6. dub. 4. num. 121.* probabile docet occisorem non teneri ad restitutionem ante iudicis sententiam, si occisor de restitutione facienda non conuenit cum occiso ante mortem, & necessarij eius heredes alimentis non egent. Porro *Sanchez opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 3. num. 9.* restituendum his asserit, etiam dantibus.

Molin. *116. Cuiam reddende elemosynæ acquisita sicca pauperibus Granado* putat dantibus restituendas magnas, quas solas (ut vidimus) debere restitui iudicauit. *Molina tom. 1. tract. 2. d. 210. num. 4.* docet multas & paruas pauperibus dandas, quin difficilè possent dantibus reddi: secus magnas. At *Pa. tom. 1. tract. 6. d. 2. p. 14. num. 7.* & dantibus, & pauperibus reddi posse existimat. Ego quidem tam magnas, quam paruas pauperibus erogarem; quia parua dantibus parum emolumentum afferrent, magnæ autem iam ab ipsis subleuandæ paupertati faciata fuerant.

Pal. *§. 7. 117. Quantum restituendum in dubij de damno dato, et Quantū, pro lucris incertis?* Damnicator culpabiliter in seminibus & quomodo, quādo, quo ordine restituendum sit. *plantis, si messis erat proxima, omnes fructus debet restituere, ac si maturi essent, expensis deductis; secus si à maturitate multum aberant, sic communiter. Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 19.* asserit absolutè, satis esse restituere æstimationem temporis, quo damnum est illatum. Homicida opificis restituat hæredibus spem lucri ex ætate, valetudine, & dexteritate, &c. computandam. *Beccanus 2. 2. quas. 8. conclus. 1.* sexaginta annos attribuit ætati. Aliquid tamen detrahendum ratione incertitudinis asseruerim. *Quid si sexagenarius sit artifex?* Iuxta complexionem addendi aliqui anni ad boni viri placitum.

Lessius. *118. Rogo an ab artificibus aliquid detrahendum sit pro molestia artis laboribus?* Responder *Lessius c. 9. dub. 19. n. 125.* negatiuè. v. g. impedis fabrum lignarium ab vnius diei labore, teneris totum lucrum restituere absque laboris deductione; qui opifex voluisset laborare, & agere lucrum. Attamen ex *Rebello p. 1. lib. 3. q. 13. n. 2.* probabile puto aliquid posse pro æstimatione laboris arbitrio prudentis detrahi.

Fern. *119. Fit homicidium casuale etiam cum lata culpa commissum: tota ne summa damnorum restituenda?* Restituatur pars arbitrio prudentis *Fernandez p. 1. c. 14. §. 1. num. 7.* Restituatur dimidiata.

130. *Fit modus occidendi magis iniuriosus: an ex hoc capite Azor.*
si plus restituendum? Negat Azor. p. 3. lib. 5. c. 3. q. 3.

131. *Dubito, an consilium meum fuerit furti, aut homicidii causa teneor ne ad aliquid restituendum? Ad nihil teneri te Molin.*
dixi. Ac si Molina sententiæ hærendum, sufficit restituere partem damni pro quantitate dubij manentis post factam diligentiam. Sic ille tom. 3. d. 736. r. 6.

132. *Quidnam de restitutionis modo? Ab eo, qui potest, debet fieri tota simul statim. Restituere quis per partes intendit. Si inuitus creditor, delinquit grauiter, nec absolendus ex multorum sententia. Ast alij affirmant absolendum, si ob aliquod emolumentum differt, qui aliàs vel nunquam restitueret, vel non ita vtiliter.*

133. *Gero per tertium restitutionem, ipse retinet: debeo ne iterum restituere? Asserit Rebellus part. 1. lib. 2. q. 13. sect. 3. Rebell.*
non liberari à restitutione furem, qui Confessario tradidit nummos restituendos, ne eius delictum aperiretur, si Confessarius iniquè retineat; quia creditor non debet damnum pati ob Confessarij delictum. Alij probabiliter negant; quia fur non debet restituere cum infamia; nec maiorem potuit diligentiam adhibere, quàm per Confessarium restituendo.

134. *Potest quis per se ipsum restituere moribundus, & committit hæredibus: absolendus ne? Non; quia talis voluntas conditionalis est, scilicet restituendi, si moritur; & quia testatoris hæredes sæpe in his testatoris voluntatem negligunt adimplere. Vnde neganda absolutio moribundo, qui cum possit per se, vult post mortem restituere famam, Confessario internuncio. Hoc quidem mei Poza venia, qui in Poza. pract. bene moriendi in procem. mand. 8. contrarium asseruit.*

135. *Tenetur ne restituere non impediens damnum alterius? §. 8.*
*Teneri asserit Saa, cum ex officio deberet, v. g. iudex, pater, Derestitutio-
 tutor; nisi ob periculum rerum suarum omittat, quas præferre tutione
 debeat alienis. varia.*

136. *An Medicus & Aduocatus teneantur ad restitutionem Saa.*
nam ex negligentia, qua causa fuit damni grauis us, quorum salutem, aut causam agebant? Proculdubio tenentur; quia illorum incuria iniuriam proximo irrogauit. Cur ergo asseruisti Confessarium non teneri ad restitutionem cum damnum dedic ei cui restituendum erat, non memento penitentem restituere? Quia Confessor agit pœnitentis causam, vti Medicus aut Aduocatus ægri & litigatoris; causam autem eius cui restituendum erat non agit. Scio Nauarrum Confessarium

356 *Moralis Theologiae Tract. III. Iustitia,*
obligare ad restitutionem, si ex crassa ignorantia dixit, ne restitueret.

Saa. 137. *Qui agrum alienum mala fide possedit, tenetur etiam de fructibus, quos dominus alioquin percepisset, deductis expensis: rogo num idem sit de lucro ex aliena pecunia? Minimè, nisi fortè dominus tantundem ex ea fuisset lucraturus. Sic Saa ex Salone.*

Molin. 138. *Quis aliquid accepit, ut malum faceret: tenetur ne, si non fecit restituere? Tenetur ex Molina, secus si fecit.*

Saa. 139. *Sine vi aut fraude impediit quis liberam donationem, aut collationem beneficij, aut curavit mutari testamentum: num restituere teneatur? Minimè, si ad beneficium nondum ius acquisitum erat, nec ad testamenti donationem. Sic Saa, addiciens alios merito istum teneri affirmare, quia contra iustitiam faciens læsit. Toletum lege.*

Tolet. 140. *Non potest quis restituere rem minoris ordinis sine damno maioris. v.g. pecuniam sine honoris iactura: tenetur ne? Minimè ex Saa & aliis; quia famæ notabilis excessus minimè pecunia comparandus.*

Saa. 141. *An restituere tenetur, qui non potest sine maiori multo damno suo, quàm sit damnum creditoris? Ex Toletico negativè respondeo.*

Tolet. 142. *Quid si apud me debitum sine culpa periit? Si ob iniustam moram periit, teneris damna restituere; secus si apud dominum sic fuisset periturum. Saa, docet ex Nauarro.*

Saa. 143. *Tulit quis quod si periisset, si datum fuisset voluntariè: tenetur ne restituere? Idem Saa non teneri affirmavit.*

Saa. 144. *Meretrix vilitatis mendacij multa extorsit: obligatur ad restituendum? Importunis mulierum blanditiis, non communibus extorta restituenda aiebat Caiet. Docet Nau. si fraude vltà esset, fingens se virginem, aut à viro Principe tantum cognitam, teneri ad restitutionem. Ego cum Saa assero non teneri restituere quod extorsit vilitatis mendacij; quia si vilitata iam tam ab omnibus cognita, ut dans, voluntariè dedisse videatur.*

Tolet. 145. *Scio me Antonio debere centum aureos, diligenter inquirero, nec inuenio: num possim bona illa pauperibus distribuere? Si res non magni ponderis fuit, pauperibus debitoris arbitrio distribuatur; si autem magni sit ponderis, existimo cum Toletico iudicis auctoritate distribuendam; ne scilicet comparente postmodum creditore reddere cogar.*

Saa. 146. *Dirus domum vicinam, per quam incendium ad meam erat veruenturum: teneor ne restituere? Non, si aliter occurrere propriæ domus damno non poteras. Saa.*

147. Sic

147. Scio Petrum prodigum quacunque bona esse dissipaturum: possum ne debitum eius inopia, aut heredibus servare? Quidam non admittunt, asserentes omnino restituendum, & cuiunque abutenti rebus suis modò fiat sine proximi iniuria. Ast ego cum Emanuele affirmo talem asseruationem eo modò iustam & laudabilem. Saa.

148. Dubito utri eorum debeam, certus me alteri eorum debere: quidnam mihi praestandum? Da utrique dimidium. Sic idem Saa ex Soto. Saa.

149. Misi culpa leui depositum aut commodatum: num teneor reddere? Ex Toletò negatiuè respondendum. Tolet.

150. In debitis eiusdem ordinis, quodnam prius soluendum? Respondet Lessius cæteris paribus soluenda priora: alioqui maiori damno prius occurrendum. Less.

151. Mala fide rem furtiuam quis emit: num restituere teneatur? Licet statutum concedere videatur, ut res sic empta emporis sit: nullo statuto posse huiusmodi emptorem à restitutione liberari puto.

152. Præmissa diligentia dubius heredo, an res mea sit: possum ne ea uti? Imò & diffringere, paratus quidem ad reddendum pretium domino, si innotuerit. Sanchez ita. Sanch.

153. Negotiationi pecuniam expositam à mercatore furatus quia est: ad quidnam tenetur? Molina affirmat teneri non solum pecuniam ablatam, sed etiam lucrum cessans restituere. Molin.

154. Possessor bonæ fidei inaequaliter dubitat, magisque inclinât in eam partem, ut credat rem, quam possidet, esse alienam: tenetur ne illam restituere? Non, quia nullæ illi occurrunt rationes, quæ sufficiant ad assensum generandum; quare in illo dubio melior conditio possidentis. Sic Vasquez. Postea verus dominus compareret: tenetur ne restitutionem facere? Non tenetur, nisi vel res ipsa adhuc extet, vel in quantum ex ea factus est ditor, sicut quilibet possessor bonæ fidei. Ex eodem Vasquez, & aliis. Vasq.

155. Quis dum coepit rem possidere titulo emptionis, vel donationis dubitat an esset furtiva: num teneatur? Restituere tenetur, vel saltem diuidere rem huiusmodi. Sic Castro Palau. Pal. Quod si tamen acceperat à possessore bonæ fidei, & adhibuit diligentiam, ut dubium suum deponeret, potest retinere; quia succedit in locum possidentis, à quo illam acceperat venditione, vel donatione. Ab eodem meo Castro accepi.

156. Dubito, num res furtiua sit, & illam emo, ut postea vero domino restituam: possum ne inde deducere pretium pro ea solutum? Affirmat Sanchez posse, modò fuerit iustum, & Sanchez.

dominus rei non fuisset sine expensis recuperaturus; tunc enim vtiliter rem domini gessit.

157. *Possessor bona fidei quis est, postea autem dubitans, an res esset aliena, neglexit inquirere, unde iam factus est impotens verum dominum invenire: num restituere teneatur?* Ex Casiro Palao puto probabiliter, non teneri; quia dubitans, an res aliena nec ne, dubitat an illa negligentia alicui damnum intulerit.

158. *Impedit quis fraude, aut mendaciis, ne alicuius bonum crimen fisco addicantur: tenetur ne ad restitutionem?* Vasquez asserit non teneri; quia hæc præscriptio bonorum est pœna criminis; pœna autem non debetur ante sententiam saltem criminis declaratoriam, imò nec ante sententiam constitutivam pœnæ. Idem dicendum de testibus, qui falso testimonio impediunt sententiam, & consequenter confiscationem.

159. *Dubitans, an tuo consilio, seu culpa secutum sit damnum teneris, ne ad restitutionem?* Docet Henriquez non teneri quia in dubio, præsertim in materia iustitiæ melior est possidentis conditio.

160. *Impedio, ne quis consequatur hereditatem, officium, aut beneficium: quandònam tenetur ad restitutionem?* Teneris ex Vasquez quando vi, vel fraude impedis. Non teneris ex Lessio, quando precibus, blanditiis, aut muneribus impedisti; quia preces, blanditiæ, & munera non repugnant libertati, unde nulli irrogatur iniuria. Hinc qui per mendacium impeditis ne Petrus elemosynam Ioanni impenderet, dicens illum non esse pauperem, ad restitutionem tenetur.

161. *Bona fide rem meam furi vendidi, & pecunias illas furtivas vel cum meis commiscui, vel consumpsi, postea comparui verus pecuniarum furtivarum dominus: rogo, an ad restitutionem tenear.* Te non teneri Layman asserit; quia neque ratione iniustæ acceptionis (cum bona fide acceperis,) neque ratione rei acceptæ, cum vel illas furtivas pecunias consumpsisti, vel bona fide cum tuis commiscendo illarum acquisisti dominium, neque etiam factus es ditior, cum rem tuam iusto pretio vendideris.

162. *Multis civibus illatum est damnum per minutas scilicet venditiones iniustas olei, panis, vini, &c. Cuiam illa restituenda furta minuta? Danda non pauperibus, sed ipsis civibus minoris vendendo, aut maiori mensura, donec ad equalitatem damni veniatur, docet Molina. Ego autem cum Vasquez & aliis affirmo probabiliter posse dari pauperibus, præcipue*

si eiusdem sint ciuitatis. Tunc equidem etiam Bullæ Compositionis locum esse certum est.

163. Qui cessit bonis, tenetur, si postea ad pinguiorem fortunam accedat, restituere. Hoc certum: rogo ulterius, an cedens bonis tuta conscientia possit sibi, & familia sua, ne indecore uiuat necessaria retinere? Cum Lessio assero posse; quod quidem est verum, licet debita, pro quibus cedit, sint ex iniustitia, & Lessio notorio delicto contracta, quamuis tunc, non possit tantum quantum aliàs sibi retinere.

164. Compositionis Bullæ beneficio debitjs incertis satisfeci, comparuit postea verus dominus teneor ne aliquid restituere? Nihil; quia hæc compositio æquiualeat præscriptioni. Addit Henricus Episcopus posse huiusmodi compositionis Bullas pro diocæsesibus concedere. Non vidi huiusmodi potestatem mandari executioni.

165. Testis legitime interrogatus tacendo, quod de proximi nobilitate sciebat, causa exitit infamia: num teneatur restituere? Teneatur, uti Saa asserit, nisi tacuisset damni proprii timore iusto, qui etiam post occasionem iudicij persequeretur.

166. Petrus Ioannem infamauit, obiit sine satisfactione adhibita: requiro, num hæres eius teneatur satisfacere? Lessius putat non quidem famæ restitutionem ab hærede faciendam, sed damnorum tantum profectorum ex infamia.

167. Quis alium falso testimonio in vita periculum coniecit teneatur ne eum etiam cum proprio vita periculo liberare? Teneatur, si scienter id gessit; at si sine culpa debet retractare, si possit sine magno sui periculo. Quod si retractatio non esset profutura, non teneretur. Ex Valentia collegi.

168. Famam quis grauius alterius læsit, sed grauius ab eodem fuit læsus in fama: ad quid tenetur? Si tantumdem est læsus ab eo, quem læsit, tenetur ad nihil; si inæqualitas adest considerabilis, de partis satisfactione curetur.

169. Videt quis aliquem puniri per errorem, pro eo, quod ipse gessit, & tacet: num ad aliquam famam proximi deperditam restitutionem teneatur? Saa ex Nauarro respondet non tenere. Addiderim, nisi sine graui periculo aut infamiæ, aut corporalis pœnæ possit proximum innocentem liberare.

170. Quis accusatorem suum non potentem probare, vocauit calumniatorem: num restituere teneatur? Ex eodem assero non teneri; quia huiusmodi accusatores calumniatores in iure vocantur.

Tolet. 171. *Qui laesum honorem, aut famam non potest restituere, tenetur ne aliter compensare? Toletus* docet pecunia, aut alia re compensare debere. Ego cum *Saa* & aliis existimo tam pretiosam gemmam haud pecunia compensabilem. Unde qui non potest restituere famam, tenetur ad nihil. Petat ille veniam, & sufficit. Addiderim tamen virum illustrem, longè inferioris hominis debere pecuniâ ablatum honorem compensare, si aliter nō possit, aut pro Superiori nobilitate nō debeat.

se

172. *Num sit peccatum mortale cum onere restituendi quem seipsum infamare? In re valde graui affirmo, cum falsò sibi delictum imputauit. Imò cum se verum dicendo infamat, potest mortale esse ex scandalo, vel damno secuto: alioquin lolum veniale est. Quid si tormentorum timore se & alios infamat, & periculo mortis exponit? Nec videtur condemnandus peccati, nec obligandus ad restitutionem. Licet ne peccatum meum prode, cum alteri imputari video? Licet, sed non teneris. Potes etiam tacere, cum crimen tibi imponitur, quod*

Molin. alius gessit. Ex *Molina, Saa, & aliis.*

Saa. 173. *Debetur restitutio fama cuidam persona bene de Republica merita, potest ne hac huiusmodi restitutionem remittere? Potest; quia quilibet famæ aut honoris est dominus, dummodo Reipublicæ ipsius fama non lædatur. Si tamen remittat, infamator ab obligatione iustitiæ liberabitur. Saa.*

Saa.

174. *Qui famam læsit alienam, tenetur ne cum suo maiori damno quam alteri de lit, restituere? Tenetur, vti Valentia docet. Addit famosi libelli auctorem teneri per contrarium libellum restituere. Toletus* autem affirmat lædentem famam interdum cum periculo vitæ debere restitutioni operam dare, vti si Regni, aut Reipublicæ fama restituenda.

Tolet.

EXAMEN III.

De Iustitia, circa materiam de Contractibus
in communi.

CAPVT PRIMVM.

De Contractuum essentia, & varietate. Vbi de
promissione.

S. I.
Contra-
ctus,

1. *Q*uid Contractus? Est actus externus inter duos vel plures ex consensu ipsarum, vltro citroque obligationem